

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δεν μπορώ να είμαι βέβαιος αν θα επιτελέσω κάτι που αξίζει τον κόπο, αν καταγράψω τα επιτεύγματα του ρωμαϊκού λαού από ιδρύσεως Ρώμης, αλλά ακόμη κι αν ήμουν βέβαιος, δεν θα διακινδύνευα να το δηλώσω. Αντιλαμβάνομαι ότι σίγουρα το συγκεκριμένο θέμα είναι παλαιό και τετριμμένο, καθώς οι νέοι συγγραφείς θεωρούν είτε ότι μπορούν να κομίσουν πιο ασφαλείς πληροφορίες πάνω στο θέμα, είτε ότι οι δικές τους υφολογικές επιλογές θα ξεπεράσουν τις αδέξιες προσπάθειες των παλαιότερων. Όπως κι αν έχουν τα πράγματα, θα είναι μεγάλη ικανοποίηση για μένα να κάνω ό, τι είναι δυνατόν από μέρους μου για να μνημονεύσω τις πράξεις* του πιο σημαντικού λαού στη γη. Κι αν μέσα σε αυτή την πληθώρα συγγραφέων η φήμη μου ξεθωριάσει, θα παρηγορηθώ από τη φήμη και τη σπουδαιότητα εκείνων που θα επισκιάσουν το όνομά μου. Εξάλλου το θέμα απαιτεί ατέρμονη προσπάθεια, μιας και σε αυτό περιλαμβάνεται μία περίοδος επτακοσίων και πλέον ετών. Επιπλέον αυτή η διαδικασία, αρχίζοντας από ασθενή αφετηρία, έχει εξελιχθεί σε τέτοιο σημείο, που φέρει με δυσκολία το βάρος του μεγαλείου της. Δεν αμφιβάλλω ότι για τους περισσότερους αναγνώστες η πρώτη περίοδος και η περίοδος που ακολούθησε αμέσως μετά από αυτή θα είναι λιγότερο ευχάριστες, διότι οι ίδιοι θα βιάζονται για να φτάσουν στους πιο πρόσφατους καιρούς, κατά τους οποίους η δύναμη ενός λαού που κάποτε ήταν πολύ ισχυρός έχει εξαντληθεί. Εγώ, αντιθέτως, θα αναζητήσω μιαν επιπλέον επιβράβευση για το μόχθο μου στο ότι αυτή η ενασχόληση θα μου επιτρέψει να αποστρέψω το βλέμμα από τις συμφορές τις οποίες βιώνει η γενιά μας* για τόσο πολλά έτη. Τουλάχιστον όσο καιρό θα είμαι απορροφημένος στο να απαθανάτισω εκείνα τα αρχαία χρόνια, θα είμαι ελεύθερος από κάθε έγνοια η οποία, ακόμη κι αν δεν είναι ικανή να αποσπάσει τη διάνοια του συγγραφέα από την εύρεση της αλήθειας, εντούτοις θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση. Αυτά που μας παραδίδονται από την προ ιδρύσεως της πόλης εποχή ή ακόμα και από την εποχή στην οποία είχε μόλις ιδρυθεί η πόλη - και είναι περισσότερο κοσμημένα με ποιητικούς μύθους παρά βασισμένα σε αδιάψευστες αποδείξεις των γεγονότων - δεν προτίθεται ούτε να τα επιβεβαιώσω ούτε να τα απορρίψω. Για την αρχαιότητα υπάρχει η ανοχή να αναμειγνύονται τα ανθρώπινα με τα θεϊκά και να περιβάλλονται έτσι με θεϊκό κύρος οι απαρχές των πόλεων. Κι αν σε κάποιον λαό μπορεί να επιτραπεί να αφιερώσει και να αποδώσει την προέλευσή του σε θεούς δημιουργούς, τόσο θαυμαστή είναι η πολεμική δόξα του ρωμαϊκού λαού, ώστε όταν δηλώνει ότι ο πατέρας του ιδίου και του ιδρυτή του δεν ήταν άλλος από τον πανίσχυρο Άρη, τα έθνη όλου του κόσμου αποδέχονται αυτή τη διακήρυξη με την ίδια ηρεμία με την οποία υποκύπτουν στη ρωμαϊκή εξουσία. Όμως σε τέτοιους και άλλους παρόμοιους μύθους, με όποιον τρόπο κι αν πρέπει να εξεταστούν ή να εκτιμηθούν, εγώ τουλάχιστον δεν αποδίδω μεγάλη σπουδαιότητα. Τα ζητήματα στα οποία κατά τη γνώμη μου πρέπει να εστιάσει την προσοχή του ο αναγνώστης είναι τούτα: Με ποιον τρόπο ζωής και με ποια ήθη, με τι λογής άνδρες και υπό ποιες συνθήκες η αυτοκρατορία ιδρύθηκε και γιγαντώθηκε στην ειρήνη και στον πόλεμο. Έπειτα θα πρέπει καθένας να παρακολουθήσει πώς με τη σταδιακή χαλάρωση της πειθαρχίας, τα υπάρχοντα ήθη άρχισαν σιγά σιγά να υποχωρούν και έπειτα άρχισαν να

καταρρέουν, μέχρις ότου φθάσαμε σε αυτούς τους καιρούς, στους οποίους δεν μπορούμε πλέον ούτε να ανεχθούμε τις αδυναμίες μας ούτε να τις θεραπεύσουμε. Αυτό που πρωτίστως καθιστά τη μελέτη των ιστορικών γεγονότων σωτήρια και επωφελή είναι τούτο, ότι βλέπεις παραδείγματα κάθε λογής στη λαμπρό μνημείο της ιστορίας. Από αυτά θα επιλέξεις για σένα και για την πολιτεία σου ποια θα μιμηθείς, και ποια αισχρά, και στην αρχική σύλληψη και στο αποτέλεσμα, θα αποφύγεις. Επιπλέον, αν δεν με εξαπατά η αγάπη μου για το εγχείρημα που έχω αναλάβει, ποτέ δεν υπήρξε πολιτεία σπουδαιότερη, ούτε πιο ενάρετη ούτε πιο πλούσια σε παραδείγματα. Επίσης πουθενά αλλού δεν εισχώρησαν με τόσο αργούς ρυθμούς η πλεονεξία και η τρυφή, και πουθενά αλλού η φτώχεια και η φειδώ δεν ήταν τόσο ψηλά στην εκτίμηση όλων. Η αλήθεια είναι ότι όσο λιγότερα πλούτη είχε κάποιος, τόσο λιγότερη πλεονεξία είχε. Εσχάτως όμως τα πλούτη έχουν επιφέρει πλεονεξία και οι υπέρμετρες απολαύσεις έχουν ενισχύσει την επιθυμία για σπατάλη και ακολασία και οδηγούν στην ατομική αλλά και στη συλλογική καταστροφή. Ωστόσο αυτές οι ενστάσεις, οι οποίες ακόμη και αν είναι βεβαίως δυσάρεστες ίσως αποδειχθούν αναγκαίες, καλό θα είναι να απέχουν από την αρχή ενός τόσο μεγάλου εγχειρήματος. Είναι προτιμότερο λοιπόν, ωσάν να ακολουθούσαμε κι εμείς τη συνήθεια των ποιητών, να αρχίσουμε πιο ευχάριστα, με καλούς οiwονούς, με προσευχές και παρακλήσεις στους θεούς και στις θεές, για ευόδωση του σπουδαίου έργου που έχουμε αναλάβει.

1. Πρώτα από όλα, είναι γενική παραδοχή πως, όταν η Τροία κατελήφθη, οι υπόλοιποι Τρώες αντιμετώπιστηκαν με μεγάλη αγριότητα. Ωστόσο δύο από αυτούς, τον Αινεία και τον Αντήνορα*, τους απάλλαξαν οι Αχαιοί από τις ποινές του πολέμου, αφενός λόγω των παλαιών δεσμών φιλοξενίας και αφετέρου επειδή τάσσονταν πάντα υπέρ της ειρήνης και της επιστροφής της Ελένης. Στη συνέχεια η τύχη τους γνώρισε διαφορετικές τροπές. Ο μεν Αντήνωρ κατέπλευσε στον εσώτατο μυχό της Αδριατικής Θάλασσας, έχοντας μαζί του μια ομάδα Ενετών που σε μια επανάσταση είχαν εκδιωχθεί από την Παφλαγονία* και, έχοντας χάσει το βασιλιά τους Πυλαιμένη στην Τροία, αναζητούσαν τόπο εγκατάστασης κι έναν ηγέτη. Εκεί, αφού απώθησαν τους Ευγανείς, οι οποίοι κατοικούσαν στην περιοχή μεταξύ της θάλασσας και των Άλπεων, κατέλαβαν αυτές τις περιοχές. Αυτός ο τόπος στον οποίο πρώτα έφθασαν ονομάζεται Τροία και κατ' επέκταση η ευρύτερη περιοχή λέγεται Τρωική, ενώ οι κάτοικοί της αποκαλούνται «Ενετοί». Ο Αινείας, που εξαιτίας παρόμοιας συμφοράς έφυγε από τη χώρα του αλλά το πεπρωμένο του τον προόριζε για μεγαλύτερα επιτεύγματα, έφθασε πρώτα στη Μακεδονία. Από εκεί, αναζητώντας ένα μέρος να εγκατασταθεί, μετέβη στη Σικελία, και από τη Σικελία κατευθύνθηκε προς την περιοχή του Λαυρέντου*. Και αυτό το μέρος επίσης ονομάζεται Τροία. Οι Τρώες εγκαταστάθηκαν εκεί και, επειδή μετά τις αμέτρητες περιπλανήσεις τους δεν τους είχε απομείνει τίποτα εκτός από τα ξίφη και τα πλοία τους, άρχισαν να αντλούν λεία από τους αγρούς. Τότε ο βασιλιάς Λατίνος και οι ιθαγενείς οι οποίοι κατείχαν εκείνη τη γη έτρεξαν από την πόλη και από την ύπαιθρο για να αποκρούσουν με τα όπλα τους τη βίαιη επίθεση των εισβολέων. Από αυτό το σημείο υπάρχουν δύο εκδοχές για το τι ακολούθησε. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι ο Λατίνος, έχοντας ηττηθεί

στη μάχη, συνήψε ειρήνη με τον Αινεία και αργότερα συμμαχία μέσω γάμου. Άλλοι υποστηρίζουν πως, όταν οι γραμμές του πολεμικού μετώπου είχαν συνταχθεί, πριν ακουστεί το σήμα της επίθεσης, ο Λατίνος προχώρησε στις πρώτες γραμμές της παράταξής του και κάλεσε τον αρχηγό των αντιπάλων σε διαπραγμάτευση· στη συνέχεια ρώτησε ποιοι ήταν, από πού έρχονταν, ποια ήταν η αιτία που τους ώθησε να φύγουν από τα σπίτια τους και τι πράγμα ζητούσαν και ήρθαν στο Λαύρεντο· όταν πληροφορήθηκε πως ήταν Τρώες, πως είχαν αρχηγό τον Αινεία, γιο του Αγκίση και της Αφροδίτης, πως η πατρίδα τους είχε πυρποληθεί και πως έψαχναν μια κατοικία και ένα μέρος όπου θα μπορούσαν να χτίσουν μια πόλη, ο Λατίνος θαύμασε την φημισμένη καταγωγή του λαού εκείνου αλλά και του ήρωα, και του έδωσε το δεξί του χέρι ως επίσημη δέσμευση για πίστη και μελλοντική φιλία· έπειτα συνήφθη συνθήκη ανάμεσα στους αρχηγούς και οι δύο στρατιές χαιρέτισαν η μία την άλλη· ο Λατίνος φιλοξένησε τον Αινεία και, ενώπιον των εφέστιων θεών προσέθεσε μια οικογενειακή συνθήκη στην δημόσια που είχε ήδη συναφθεί, δίνοντας την κόρη του σε γάμο με τον Αινεία. Αυτό το γεγονός πείθει τους Τρώες ότι επιτέλους οι περιπλανήσεις τους έλαβαν τέλος και ότι βρήκαν πλέον σταθερό και εξασφαλισμένο τόπο κατοικίας. Ιδρύουν μια πόλη, την οποία ο Αινείας ονομάζει Λαβίνιο*, από το όνομα της συζύγου του. Επιπλέον, σύντομα γεννήθηκε από αυτόν το νέο γάμο ένας απόγονος, στον οποίο οι γονείς έδωσαν το όνομα Ασκάνιος.

2. Λίγο αργότερα οι Αβορίγινες και οι Τρώες ενεπλάκησαν σε πόλεμο με τον Τύρνο. Ο Τύρνος, βασιλιάς των Ρουτούλων*, είχε μνηστευθεί την Λαβινία πριν από την άφιξη του Αινεία και, αγανακτισμένος που ένας ξένος προτιμήθηκε από αυτόν, εξαπέλυσε επίθεση εναντίον του Αινεία και του Λατίνου συγχρόνως. Καμία από τις δύο πλευρές δεν έφυγε χαρούμενη από το αποτέλεσμα αυτής της μάχης: οι Ρούτουλοι ηττήθηκαν, ενώ οι νικητές, οι Τρώες και οι Αβορίγινες, έχασαν στη μάχη τον Λατίνο, τον ηγέτη τους. Τότε ο Τύρνος και οι Ρούτουλοι, απογοητευμένοι από την τροπή που είχαν πάρει τα γεγονότα, καταφεύγουν στους πλούσιους και πανίσχυρους Ετρούσκους* και το Μεζέντιο, ο οποίος ήταν βασιλιάς στην ανθηρή πόλη Καιρέα*. Ο Μεζέντιος ήταν εξ αρχής δυσαρεστημένος από την ίδρυση της νέας πόλης και τώρα αισθανόταν ότι η ρωμαϊκή επικράτεια γιγαντωνόταν πολύ περισσότερο από όσο έπρεπε για να αισθάνονται ασφαλείς οι γειτονικοί λαοί. Έτσι με προθυμία ένωσε τις δυνάμεις του με αυτές των Ρουτούλων. Ο Αινείας, για να μπορέσει να προσεταιρισθεί τους γηγενείς για να αντιμετωπίσουν ένα τόσο τρομερό στρατό και για να έχουν όλοι όχι μόνο τα ίδια δικαιώματα αλλά και το ίδιο όνομα, ονόμασε και τους δύο λαούς Λατίνους. Έκτοτε οι γηγενείς δεν έδειξαν λιγότερη αφοσίωση και εμπιστοσύνη προς τον βασιλιά Αινεία, σε σύγκριση με τους Τρώες. Και ο Αινείας πάλι εμπιστευόταν το αδελφικό πνεύμα των δύο λαών που δένονταν μεταξύ τους κάθε μέρα όλο και περισσότερο. Έτσι, παρ' όλη τη δύναμη της Ετρουρίας, της οποίας η φήμη είχε κυριαρχήσει όχι μόνο στην ξηρά αλλά και στη θάλασσα, σε όλη την έκταση της Ιταλίας, από τις Άλπεις μέχρι τον πορθμό της Σικελίας, ο Αινείας αρνήθηκε να κλειστεί πίσω από τα τείχη αναζητώντας προστασία, όπως θα μπορούσε να κάνει, αλλά οδήγησε τα στρατεύματά του στη μάχη. Η μάχη που ακολούθησε ήταν νικητήρια για τους Λατίνους. Ήταν επίσης ο τελευταίος θνητός άθλος του Αινεία.

Κείται θαμμένος, οποιονδήποτε τίτλο είναι δίκαιο και όσιο να του αποδώσει κανείς, στις όχθες του ποταμού Νουμικίου· πάντως οι άνθρωποι τον αποκαλούν Πατρώο Δία*.

3. Ο Ασκάνιος, ο γιος του Αινεία, δεν ήταν ακόμη αρκετά ώριμος για να αναλάβει την εξουσία. Ωστόσο ο θρόνος διατηρήθηκε για εκείνον με ασφάλεια κατά τη διάρκεια της εφηβείας του. Σε αυτό το διάστημα, υπό την αντιβασιλεία μιας γυναίκας, - τόσο ισχυρός ήταν ο χαρακτήρας της Λαβινίας - το λατινικό κράτος και το βασίλειο του πατέρα της και του παππού της παρέμεινε αλώβητο για τον νεαρό. Δεν θα συζητήσω τα ερωτήματα – γιατί ποιος θα μπορούσε να μιλήσει με σιγουριά για τόσο παλαιά θέματα; - εάν αυτό το αγόρι ήταν ο Ασκάνιος ή κάποιος μεγαλύτερος αδελφός γεννημένος από την Κρέουσα* ενώ το Ίλιον ήκμαζε, ποιος συνόδευσε τον πατέρα του όταν έφυγε από την πόλη, ούτε αν ήταν ο ίδιος με εκείνον που η οικογένεια των Ιουλίων* αποκαλεί Ίουλο και θεωρεί δημιουργό του ονόματός τους. Αυτός ο Ασκάνιος, όπου και αν γεννήθηκε, όποια κι αν ήταν η μητέρα του, – είναι, πάντως, γενική παραδοχή ότι ήταν γιος του Αινεία – αφήνει το Λάτιο στη μητέρα του ή στη μητριά του, όταν ο πληθυσμός του είχε αυξηθεί υπερβολικά, διότι ήταν ήδη μια ανθηρή και πλούσια πόλη για την εποχή εκείνη, και ιδρύει ο ίδιος μία νέα πόλη στους πρόποδες του Αλβανικού όρους. Λόγω της τοποθεσίας της, καθώς απλωνόταν κατά μήκος της κορυφογραμμής, αυτή η πόλη ονομάστηκε Άλβα Λόγκα*. Μεταξύ της ιδρύσεως του Λατίου και της ιδρύσεως της αποικίας στην Άλβα Λόγκα, μεσολάβησαν περίπου τριάντα χρόνια. Επιπλέον η δύναμη του βασιλείου των Λατίνων είχε αυξηθεί τόσο πολύ ως αποτέλεσμα κυρίως της ήττας των Ετρούσκων, ώστε ακόμη και όταν σκοτώθηκε ο Αινείας, ακόμη κι όταν μια γυναίκα ανέλαβε τη διακυβέρνησή του κι ένα αγόρι έγινε βασιλεύς ήδη από το ξεκίνημα της νεότητάς του, ούτε ο Μεξέντιος και οι Ετρούσκοι αλλά ούτε κι κανένας άλλος από τους γειτονικούς λαούς τόλμησε να του επιτεθεί. Η ειρήνη είχε συμφωνηθεί έτσι, ώστε ο ποταμός Άλβουλας, ο οποίος τώρα αποκαλείται Τίβερης, να είναι το σύνορο ανάμεσα στους Ετρούσκους και τους Λατίνους. Στη συνέχεια εβασίλευσε ο γιος του Ασκάνιου Σίλβιος*, ο οποίος έτυχε να γεννηθεί στο δάσος. Από εκείνον γεννήθηκε ο Αινείας Σίλβιος, κι από αυτόν έπειτα ο Λατίνος Σίλβιος. Από εκείνον ιδρύθηκαν διάφορες αποικίες και πήραν το όνομά τους οι αρχαίοι Λατίνοι. Έκτοτε, το προσωνύμιο Σίλβιος διατηρήθηκε για όλους όσους κυβέρνησαν στην Άλβα. Από το Λατίνο γεννήθηκε ο Άλβας, από τον Άλβα ο Άτυς, από τον Άτυ ο Κάπυς, από τον Κάπυ ο Κάπετος, από τον Κάπετο ο Τιβερίνος. Αυτός πνίγηκε διασχίζοντας τον ποταμό Αλβούλα και έδωσε στον ποταμό το όνομα με το οποίο έγινε ξακουστός αργότερα. Έπειτα κυβερνά ο Αγρίππας, ο γιος του Τιβερίνου, και μετά από τον Αγρίππα ο Ρωμύλος Σίλβιος, έχοντας πάρει από τον πατέρα του την εξουσία. Μετά το θάνατο του Ρωμύλου από κεραυνό, η εξουσία πέρασε στα χέρια του Αβεντίνου. Ο Αβεντίνος ενταφιάστηκε σε αυτόν το λόφο που τώρα είναι τμήμα της ρωμαϊκής πολιτείας και έδωσε σε αυτόν το όνομά του. Στη συνέχεια βασιλεύει ο Πρόκας. Από αυτόν γεννιούνται ο Νουμίτωρ και ο Αμούλιος. Στο Νουμίτορα, τον μεγαλύτερο γιο, κληροδοτεί το αρχαίο βασίλειο της οικογενείας των Σιλβίων. Όμως η βία αποδείχθηκε ισχυρότερη από τη θέληση του πατέρα και το σεβασμό προς τη

μεγαλύτερη ηλικία: ο Αμούλιος, αφού εκθρόνισε τον αδελφό του, παίρνει την εξουσία. Και πάνω σε αυτό το έγκλημα προσθέτει κι άλλα: εξόντωσε τους άρρενες απογόνους του αδερφού του και κατέστησε την κόρη του Ρέα Σίλβια ιέρεια της Εστίας*, δήθεν για να την τιμήσει. Στην πραγματικότητα, ωθώντας την σε αέναη παρθενία, της αφαίρεσε κάθε ελπίδα να αφήσει απογόνους.

4. Όμως, όπως υποθέτω*, το πεπρωμένο φρόντισε για τη θεμελίωση αυτής της τόσο σπουδαίας πόλης και την ίδρυση της πιο ισχυρής αυτοκρατορίας μετά από εκείνη των θεών. Συγκεκριμένα, όταν η Εστίας βιάστηκε και γέννησε δύο διδύμους απογόνους, ισχυρίστηκε ότι ο Άρης* ήταν ο πατέρας αυτών των αγνώστου προελεύσεως γόνων, είτε επειδή πραγματικά πίστευε κάτι τέτοιο, είτε επειδή θα φαινόταν ευγενέστερο εάν ένας θεός ήταν εκείνος που την ανάγκασε σε αυτό το σφάλμα. Όμως ούτε θεοί ούτε θνητοί προστατεύουν την ίδια τη μητέρα ή τα βρέφη από την αγριότητα του βασιλιά: διατάζει να κλειστεί στη φυλακή η ιέρεια και τα παιδιά να ριφθούν στο ορμητικό ποτάμι. Συνέβη κατά κάποια θεϊκή συγκυρία να έχει ξεχειλίσει ο Τίβερης και να έχουν δημιουργηθεί μικρές στάσιμες λίμνες που έκαναν υπερβολικά δύσκολη την πρόσβαση στην κεντρική ροή του ποταμού. Οι άνθρωποι που έφεραν τα δίδυμα βρέφη εκεί πίστεψαν ότι εκείνα θα πνίγονταν, όσο αργά και αν κυλούσε το ρεύμα. Έτσι, κάνοντας μια παρασπονδία ως προς τις διαταγές του βασιλιά, εκθέτουν τα βρέφη στο σημείο της υπερχειλίσης του ποταμού, όπου τώρα βρίσκεται η συκιά, η γνωστή ως «Ρουμινάλις» - για την οποία λέγεται ότι παλαιότερα ονομαζόταν «Ρομουλάρις». Εκείνη την εποχή η περιοχή αυτή ήταν απομονωμένη και άγρια. Ο μύθος λέει πως, καθώς το καλάθι στο οποίο είχαν τοποθετηθεί τα βρέφη έπλεε στεγνό, στην επιφάνεια, όσο η στάθμη του νερού υποχωρούσε, μία λύκαινα που ερχόταν από τους γύρω λόφους στο ποτάμι για να κορέσει τη δίψα της, έτρεξε προς το μέρος από όπου ακουγόταν το κλάμα των νεογέννητων και τα θήλασε με τόση στοργή, ώστε ο ποιμένας του βασιλικού κοπαδιού την βρήκε να γλείφει τα βρέφη με τη γλώσσα της. Ο ποιμένας - λένε ότι το όνομά του ήταν Φαυστύλος - αφού μετέφερε τα δίδυμα μέσα στο καπέλο του, τα έδωσε στη σύζυγό του Λαρεντία για να τα αναθρέψει. Υπάρχουν κάποιοι οι οποίοι εικάζουν ότι η Λαρεντία, επειδή είχε υπάρξει πόρνη, αποκαλούνταν από τους ποιμένες με το προσωνύμιο «λύκαινα» και από αυτό ανεπτύχθη αυτή η θαυματική ιστορία. Τα δύο αγόρια, γεννημένα και αναθρεμμένα σε αυτές τις συνθήκες, μόλις ενηλικιώθηκαν, χωρίς να παραμελούν τις δουλειές του αγροκτήματος και των κοπαδιών, άρχισαν να περιπλανώνται στα δάση για κυνήγι. Έχοντας έτσι αυξήσει τη δύναμη του σώματός τους και της ψυχής τους, μπορούσαν πλέον όχι μόνο να αντιμετωπίσουν τα άγρια θηρία, αλλά και να διενεργούν επιθέσεις σε φορτωμένους με λάφυρα ληστές και να μοιράζουν τη λεία που αποσπούσαν στους βοσκούς, με τους οποίους μοιράζονταν τους κόπους και τα παιγνίδια, καθώς η ομάδα των νέων ανδρών αυξανόταν μέρα με τη μέρα.

5. Λέγεται ότι στον λόφο του Παλατινού* γινόταν τότε η εύθυμη εορτή των Λουπερκαλίων*, και ότι αυτός ο λόφος ονομάστηκε Παλλάντιο από το Παλλάντεο, μια Αρκαδική πόλη, και έπειτα Παλάτιο. Εκεί ο Εύανδρος, ένας Αρκάς από εκείνο το γένος, ο οποίος κατείχε την περιοχή αυτή πολλά χρόνια πριν από την εποχή που γράφω εγώ, λέγεται ότι καθιέρωσε μία ετήσια τελετή που προερχόταν από την Αρκαδία. Σε αυτήν την τελετή νεαροί άνδρες έτρεχαν γυμνοί, συνδυάζοντας την άθληση με το παιγνίδι, προς τιμήν του Λυκαίου Πανός, τον οποίον αργότερα οι Ρωμαίοι ονόμασαν Ίνουο*. Ο χρόνος τέλεσης αυτών των εκδηλώσεων ήταν ευρέως γνωστός. Κάποια ημέρα λοιπόν, καθώς οι νεαροί άνδρες ήταν παραδομένοι στη διασκέδαση, κάποιοι ληστές που ένιωθαν θυμό εξαιτίας της απώλειας της λείας τους, τους έστησαν ενέδρα. Ενώ ο Ρωμύλος υπερασπίστηκε τον εαυτό του με επιτυχία, ο Ρώμος αιχμαλωτίστηκε και τον πήγαν στο βασιλιά Αμούλιο. Η βασική κατηγορία ήταν ότι οι αδελφοί έκαναν επιδρομές στις περιοχές του Νουμίτορος και είχαν προβεί σε λεηλασίες με μια συμμορία νεαρών συντρόφων, επιδεικνύοντας εχθρική συμπεριφορά. Έτσι λοιπόν ο Ρώμος παραδόθηκε στο Νουμίτορα για να τιμωρηθεί. Εν τω μεταξύ, ήδη από την αρχή ο Φαυστύλος υποπτευόταν ότι είχαν βασιλική καταγωγή τα παιδιά που ανέτρεφε στο σπίτι του, καθώς ήξερε ότι τα βρέφη είχαν εκτεθεί με διαταγή του βασιλιά και ότι ο χρόνος κατά τον οποίον ο ίδιος περισυνέλεξε τα βρέφη συνέπιπτε ακριβώς με αυτό το γεγονός. Ωστόσο δεν επιθυμούσε να αποκαλύψει πρόωρα την υπόθεση, μέχρι να δοθεί η ευκαιρία ή να παραστεί ανάγκη για να συμβεί αυτό. Εν τέλει προηγήθηκε η ανάγκη: έτσι λοιπόν, κυριευμένος από φόβο, αποκάλυψε τα γεγονότα στο Ρωμύλο. Κατά τύχη και ο Νουμίτωρ, όταν κρατούσε τον Ρώμο φυλακισμένο και άκουσε ότι τα αδέρφια ήταν δίδυμα, υπολογίζοντας την ηλικία τους και αναλογιζόμενος το αδούλωτο φρόνημά τους, θυμήθηκε τα εγγόνια του. Η έρευνα που διενήργησε τον οδήγησε στο ίδιο συμπέρασμα, με αποτέλεσμα να είναι πλέον πολύ κοντά στο να αναγνωρίσει το Ρώμο. Έτσι, από παντού εξυφαίνονται δολοπλοκίες εναντίον του βασιλιά. Ο Ρωμύλος, όχι μαζί με την δική του ομάδα νεαρών – διότι δεν ήταν αρκετά ισχυρός ώστε να επιτεθεί μετωπικά - αλλά μαζί με τους βοσκούς τους οποίους διέταξε να έλθουν στο παλάτι μία καθορισμένη ώρα από διαφορετικό δρόμο καθέννας, επιτίθεται στον βασιλιά, ενώ την ίδια στιγμή σπεύδει να τον βοηθήσει ο Ρώμος από το σπίτι του Νουμίτορος με μια άλλη ομάδα. Έτσι σκοτώνει το βασιλιά.

6. Στην αρχή της συμπλοκής ο Νουμίτωρ επέμενε ότι εχθροί είχαν εισβάλει στην πόλη και έκαναν επιθέσεις εναντίον του ανακτόρου. Κάλεσε, λοιπόν, τους πιο μάχιμους άνδρες της Άλβας να μεταβούν στην ακρόπολη για να την υπερασπιστούν με τα όπλα. Όταν είδε τους νέους άνδρες να πλησιάζουν για να τον συγχαρούν αφού

είχαν ήδη διαπράξει το φόνο του βασιλιά, συγκάλεσε αμέσως συμβούλιο και αποκάλυψε τα εγκλήματα του αδελφού του εναντίον του ίδιου και την καταγωγή των εγγονών του: πώς γεννήθηκαν, πώς ανατράφηκαν και πώς αναγνωρίστηκαν. Έπειτα αποκαλύπτει το θάνατο του τυράννου και αναλαμβάνει την ευθύνη γι' αυτόν. Οι αδελφοί προχώρησαν μαζί με την ομάδα τους στο μέσον του πλήθους, χαιρέτισαν τον παππού τους ως βασιλιά, και ακολούθησε από το σύνολο του πλήθους κραυγή αποδοχής η οποία επικύρωσε τον τίτλο και την εξουσία του νέου βασιλιά. Αφού με αυτόν τον τρόπο παραδόθηκε η πολιτεία της Άλβας στο Νουμίτορα, άρχισε να κυριεύει τον Ρωμόλο και τον Ρώμο η επιθυμία να ιδρύσουν μια νέα πόλη σε αυτά τα μέρη στα οποία είχαν εκτεθεί ως βρέφη και είχαν ανατραφεί. Επίσης ο πληθυσμός των Λατίνων και των κατοίκων της Άλβας ήταν αρκετά μεγάλος, ενώ υπήρχαν επίσης και οι βοσκοί. Όλοι αυτοί συναθροιζόμενοι γεννούσαν εύκολα την ελπίδα ότι η Άλβα και το Λάτιο θα ήταν μικρές πόλεις συγκριτικά με την πόλη που επρόκειτο να ιδρυθεί. Αυτά τα σχέδια όμως διακόπηκαν από μια πατρογονική κατάρα, το πάθος για την εξουσία, που οδήγησε σε μια επαισχυντη διαμάχη πάνω σε ένα θέμα αρχικά ασήμαντο. Από τη στιγμή που τα αδέρφια ήταν δίδυμα και η ηλικία δεν μπορούσε να ληφθεί υπόψιν ως κριτήριο προτεραιότητας, συμφωνήθηκε ότι οι θεοί που είχαν υπό την προστασία τους αυτές τις περιοχές θα έπρεπε να αποκαλύψουν μέσω οιωνοσκοπίας ποιος θα έδινε το όνομά του στη νέα πόλη που επρόκειτο να κτιστεί και ποιος θα την κυβερνούσε. Ως τεμένη για την τέλεση της οιωνοσκοπίας ο Ρωμόλος επιλέγει το Παλάτιο και ο Ρώμος το Αβεντίνο.

7. Λέγεται ότι ο Ρώμος πρώτος δέχτηκε οιωνό: έξι γύπες του παρουσιάστηκαν. Η προφητεία είχε μόλις ανακοινωθεί, όταν στον Ρωμόλο παρουσιάστηκε διπλάσιος αριθμός γυπών. Μετά από αυτό, και ο ένας και ο άλλος χαιρετιζόταν ως βασιλιάς από τους υποστηρικτές του: η μία πλευρά στήριζε τους ισχυρισμούς της στη χρονική προτεραιότητα του οιωνού και η άλλη στον αριθμό των πτηνών. Έπειτα, οι δυο τους εμπλέκονται σε δημόσια λογομαχία και οι οργισμένες αντιπαραθέσεις καταλήγουν σε σφαγή: πάνω στη συμπλοκή ο Ρώμος χτυπήθηκε και έπεσε νεκρός. Πιο διαδεδομένη φήμη είναι ότι ο Ρώμος, για να χλευάσει τον αδελφό του, πήδησε πάνω από τα νέα τείχη, και τότε ο Ρωμόλος, κυριευμένος από οργή, τον σκότωσε εκστομίζοντας επίσης με δυνατή φωνή τα εξής λόγια: «Αυτό το τέλος θα έχει από εδώ και πέρα όποιος υπερπηδά τα τείχη μου». Έτσι ο Ρωμόλος συγκέντρωσε στα χέρια του όλη την εξουσία και η πόλη που ιδρύθηκε πήρε το όνομα του ιδρυτή της. Πρώτα οχύρωσε το Παλάτιο, στο οποίο είχε ο ίδιος ανατραφεί. Οργανώνει επίσης τη λατρεία των άλλων θεοτήτων σύμφωνα με την τελετουργία της Άλβας*, αλλά και τη λατρεία του Ηρακλή* σύμφωνα με την ελληνική εθιμοτυπία, όπως είχε θεσπιστεί από τον Εύανδρο*. Υπάρχει μια παράδοση που αναφέρει ότι ο Ηρακλής, αφού σκότωσε τον Γηρυόνη*, πορευόταν μαζί με τα όμορφα και θαυμαστά βόδια του. Κοντά στον ποταμό Τίβερη, τον οποίο είχε διασχίσει κολυμπώντας έχοντας το κοπάδι του μπροστά του, αντίκρισε ένα καταπράσινο τοπίο, όπου θα μπορούσε να αφήσει το κοπάδι να ξεκουραστεί και να αναλάβει τις δυνάμεις του πάνω στο άφθονο χορτάρι. Αποκαμωμένος από το ταξίδι, ξάπλωσε και ο ίδιος κάτω. Ενώ λοιπόν είχε βυθιστεί σε βαθύ ύπνο, καθώς είχε βαρύνει από το φαγητό και το ποτό, ένας βοσκός

της περιοχής γνωστός με το όνομα Κάκος, ο οποίος ήταν αυθάδης λόγω της δύναμής του, γοητευμένος από την ομορφιά των βοδιών, θέλησε να τα πάρει μαζί του ως λεία. Επειδή όμως αν έφερνε το κοπάδι στη σπηλιά του, τα ίχνη των βοδιών θα ήταν αρκετά για να οδηγήσουν στο σωστό μέρος τον ιδιοκτήτη τους που θα τα αναζητούσε, διάλεξε κάποια βόδια που διακρίνονταν ιδιαίτερα για την ομορφιά τους, τα έστρεψε προς την αντίθετη κατεύθυνση και τα τράβηξε από την ουρά προς τη σπηλιά του. Ο Ηρακλής, όταν ξύπνησε την αυγή και διαπίστωσε ότι ένα μέρος του κοπαδιού έλειπε, κατευθύνθηκε προς την πλησιέστερη σπηλιά, μήπως τυχόν υπήρχαν ίχνη που οδηγούσαν σε αυτήν. Όταν είδε ότι όλα τα ίχνη είχαν αντίθετη κατεύθυνση και δεν οδηγούσαν πουθενά, μπερδεμένος και αβέβαιος ετοιμάστηκε να πάρει το κοπάδι του μακριά από εκείνο το επικίνδυνο μέρος. Καθώς όμως το κοπάδι προχωρούσε, κάποια από αυτά μούγκριζαν, όπως συμβαίνει συχνά, επειδή αναζητούσαν τα βόδια που είχαν μείνει πίσω. Ως απάντηση λάμβαναν το μούγκρισμα από τα βόδια που ήταν κλεισμένα στη σπηλιά, κι αυτό ώθησε τον Ηρακλή να γυρίσει πίσω. Όταν έφθασε στη σπηλιά, ο Κάκος επιχείρησε να τον εμποδίσει με τη βία να εισέλθει σε αυτήν, όμως αφού κάλεσε ματαίως σε βοήθεια τους άλλους βοσκούς, δέχθηκε επίθεση από το ρόπαλο του ήρωα και ξεψύχησε. Ο Εύανδρος, ένας εξόριστος από την Πελοπόννησο, κυβερνούσε το βασίλειο εκείνη την εποχή περισσότερο με την προσωπική του επιρροή, παρά με τον αυταρχισμό του. Ήταν σεβαστός για την καινοτομία του σχετικά με το αλφάβητο - πράγμα ασυνήθιστο και θαυμαστό για άνδρες που δεν είχαν σχέση με τα γράμματα - και ακόμα πιο σεβαστός εξαιτίας της μητέρας του Καρμέντας, στην οποία απέδιδαν θεϊκή καταγωγή και τη θαύμαζαν σαν προφήτιδα πριν από την άφιξη της Σίβυλλας* στην Ιταλία. Αυτός ο Εύανδρος λοιπόν θορυβήθηκε από το πλήθος των βοσκών που ούρλιαζαν γύρω από έναν ξένο, τον οποίο κατηγορούσαν ως δράστη φόνου που συνελήφθη επ' αυτοφώρω. Όταν πληροφορήθηκε το έγκλημα και την αιτία για την οποία διαπράχθηκε, και παρατήρησε τη μορφή του ανθρώπου και το παράστημά του, που ήταν πιο επιβλητικά από αυτά ενός θνητού, ρώτησε ποιος ήταν ο ξένος. Όταν πληροφορήθηκε το όνομα, τον πατέρα και την πατρίδα του, αναφώνησε: «Χαίρε Ηρακλή, υιέ του Διός! Για σένα η μητέρα μου, η έγκυρη ερμηνεύτρια των θεών, προφήτευσε ότι πρέπει να συναριθμηθείς στους θεούς και ότι πρέπει να αφιερωθεί σε σένα εδώ ένας βωμός, τον οποίο κάποτε το ισχυρότερο βασίλειο επί γης θα αποκαλεί 'Μέγιστο Βωμό'. Αυτός ο βωμός θα χρησιμοποιείται για τις τελετές προς τιμήν σου». Ο Ηρακλής, αφού έδωσε το δεξί του χέρι, απάντησε ότι δέχεται τον οίωνα και ότι θα εκπληρώσει την προφητεία, εγκαθιδρύοντας και εγκαινιάζοντας τον βωμό. Τότε, αφού διάλεξαν ένα εκλεκτό βόδι από την αγέλη, έκαναν για πρώτη φορά θυσία στον Ηρακλή. Για την τελετή και το συμπόσιο όρισαν υπεύθυνους τους Ποτιτίους και τους Πιναρίους, οι οποίοι ήταν οι πιο διακεκριμένες οικογένειες που ζούσαν τότε σε αυτό το βασίλειο. Συνέβη κατά τύχη να είναι παρόντες εκεί οι Ποτίτιοι την προκαθορισμένη ώρα και να τους παρατεθούν τα εντόσθια, ενώ οι Πιναρίοι ήλθαν αφότου τα εντόσθια είχαν φαγωθεί, για το υπόλοιπο του συμποσίου. Εκτοτε θεμελιώθηκε το έθιμο το οποίο έλεγε ότι όσο η οικογένεια των Πιναρίων συνεχιζόταν, δεν έπρεπε κανείς να γεύεται εντόσθια στη θυσία. Οι Ποτίτιοι, καθοδηγούμενοι από τον Εύανδρο, ήταν ιερείς αυτής της τελετής για πολλές γενιές, μέχρι τη στιγμή που το γένος τους έσβησε,

έχοντας αναθέσει σε δημόσιους δούλους τις ιεροτελεστίες της οικογένειάς τους. Από όλες τις ξένες τελετουργίες αυτή ήταν η μόνη που υιοθέτησε ο Ρωμύλος, τιμώντας από τότε την αθανασία που αποκτήθηκε χάρη στην αρετή, μιαν αθανασία στην οποία το πεπρωμένο του οδηγούσε και τον ίδιο.

8. Αφού ρυθμίστηκαν οι θρησκευτικές υποθέσεις σύμφωνα με τα δέοντα, ο Ρωμύλος συγκάλεσε το λαό σε συνέλευση και ανακοίνωσε νόμους, μιας και τίποτε άλλο πλην των νόμων δεν θα μπορούσε να τους ενώσει σε ένα σώμα. Επειδή όμως θεωρούσε ότι οι άνθρωποι της υπαίθρου θα δεσμεύονταν περισσότερο από αυτούς τους νόμους αν ο ίδιος παρουσιαζόταν με μεγαλύτερο κύρος, επιστρατεύοντας τα σύμβολα της εξουσίας, υιοθέτησε πιο επίσημη ενδυμασία και προσέλαβε δώδεκα ραβδούχους*. Κάποιοι πιστεύουν ότι οδηγήθηκε στην επιλογή του συγκεκριμένου αριθμού από τον αριθμό των πτηνών που του έδωσαν τον οϊωνό της βασιλείας. Από τη δική μου πλευρά, δεν έχω πρόβλημα να προσχωρήσω στην άποψη εκείνων που θεωρούν ότι οι ακόλουθοι αυτοί και ο αριθμός τους προέρχονται από τους γειτονικούς Ετρούσκους, από τους οποίους επίσης πηγάζει και ο ηγεμονικός δίφρος και η περιπόρφυρη τήβεννος. Συγκεκριμένα, οι Ετρούσκοι πιστεύεται ότι είχαν αυτόν τον αριθμό, διότι καθεμιά από τις δώδεκα κοινότητες που ενώθηκαν για να εκλέξουν βασιλιά συνεισέφερε από ένα ραβδούχο. Εν τω μεταξύ, η πόλη γιγαντωνόταν με την προσάρτηση όλο και περισσότερων περιοχών εντός των τειχών της, διότι είχε οχυρωθεί περισσότερο με βάση τον πληθυσμό που ήλπιζε ότι θα αποκτούσε στο μέλλον, παρά με βάση αυτόν που είχε τότε. Έπειτα, για να μην είναι άδεια η μεγάλη αυτή πόλη, ο Ρωμύλος κατέφυγε σε ένα παλαιό σχέδιο για την αύξηση του πληθυσμού, το οποίο είχε χρησιμοποιηθεί από τους ιδρυτές της πόλης. Συγκεκριμένα, αυτοί συγκέντρωναν γύρω τους ένα σύνολο ατόμων αφανούς και ταπεινής προέλευσης, για τους οποίους διέδιδαν ότι είχαν γεννηθεί από τη γη. Έτσι ίδρυσε ένα άσυλο σε χώρο περιφραγμένο, ανάμεσα στα δύο άλση που συναντάς κατεβαίνοντας το λόφο του Καπιτωλίου. Εκεί κατέφυγε από τις γειτονικές πολιτείες ένα σύμμεικτο πλήθος ελευθέρων ανθρώπων και δούλων, που λαχταρούσαν για νέα κατάσταση. Αυτή ήταν η αρχή της αύξησης της δύναμης της πόλης. Όταν δεν είχε πλέον λόγο να μην είναι ικανοποιημένος με την ισχύ της πόλης, αποφασίζει να τη διαχειριστεί με σοφή πολιτική. Ορίζει εκατό Συγκλητικούς, είτε επειδή θεωρούσε αυτόν τον αριθμό επαρκή, είτε επειδή υπήρχαν μόνο εκατό άνθρωποι οι οποίοι θα μπορούσαν να επιλεγούν ως Συγκλητικοί. Σε κάθε περίπτωση, αποκαλούνταν «Πατέρες» τιμής ένεκεν, ενώ οι απόγονοί τους αποκαλούνταν πατρίκιοι.